

Ne-am adus și ne aducem contribuția la propășirea patriei comune, România

Deși unii, așa-zii, istorici, oameni politici, chiar și cadre universitare încearcă și azi să negheze rolul pozitiv al evreilor în dezvoltarea țării, negând, totodată, și suferințele îndurate de aceștia în anii Holocaustului, putem veni cu zeci, sute, mii de nume ale unor personalități din toate domeniile de cultură și civilizație care au lăsat moștenire și crează și azi valori perene. De la Mozes Gaster și familia Sanielevici, la Mihail Sebastian, Fundoianu, Tristan Tzara, W. Filderman, dr. Al. Șafran și acad. Nicolae Cajal, fără a omite și numele unor evrei români stabiliți în Israel și în alte țări ale lumii – toți aceștia constituie mărturia nu numai a puterii lor de creație, ci și a unei devoțiuni fără

marginii față de țara în care s-au născut. Ne referim, în acest număr, la dr. ing. **Martin Bercovici**, unul dintre constructorii sistemului electro-energetic al României, și la savantul **Heimann (Hariton) Tiktin**, autorul celui mai valoros *Dicționar Etimologic Român-German*.

De asemenea, dorim să subliniem și faptul că opinia publică este astăzi mai bine informată asupra realității celor petrecute în anii Holocaustului. Predarea în școli a temei Holocaustului este un pas important în acest sens (vezi pag. III). Finalizarea Raportului Comisiei Wiesel, dezbateră publică a acestuia, au creat un nou climat în relațiile interumane din societatea românească.

IN MEMORIAM MARTIN BERCOVICI

În zilele de 13 și 15 noiembrie a.c., la Universitatea Politehnică București, Comitetul Român pentru Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii al Academiei Române, Academia Oamenilor de Știință și Catedra de Centrale și Rețele Electrice din U.P.B. au organizat o sesiune de comunicări consacrate personalității acad. Martin Bercovici. Au fost susținute, în prima zi, o serie de comunicări de către personalități din țară și din străinătate, printre care prof. ing. **Osy Lazăr**, președintele C.E.B., acad. **Ștefan Cădea** și dr. ing. **Ștefan Iancu**, în cea de-a doua zi.

Martin Bercovici s-a născut la Bârlad, la 24 august 1902. În timpul dictaturii fasciste, când tinerilor evrei li se interzicea frecventarea școlii de orice grad, M. Bercovici a reușit să înființeze o Școală Politehnică evreiască de nivel universitar. În 1948, a fost numit profesor universitar și este considerat creatorul rețelei energetice a României. Pentru contribuțiile sale științifice a fost ales, în 1955, membru corespondent al Academiei, iar în 1963, membru titular. A încetat din viață la 19 ianuarie 1971. Din volumul biografic „Un om între oameni”, scris de Alexandru Ionescu, Mihai Olteanu și Costin Rucăreanu, ei înșiși personalități științifice, extragem câteva informații din capitolul „Oponent al barbariei prin educație: Școala Bercovici”.

În condițiile represiunii antonesciene, printre intelectuali evrei a prins ideea înființării unui învățământ de toate gradele. S-a cerut Ministerului Educației Naționale aprobarea pentru crearea de cursuri de pregătire pentru studenții la medicină, care se țineau pe lângă Spitalul „Caritas”, sub îndrumarea prof. dr. Marcus Cajal, cursuri de pregătire tehnică, conduse de ing. Martin Bercovici, și cursuri de pregătire teoretică și practică, sub conducerea profesorilor Ernest Abason și Marcu Onescu.

Școala Tehnică evreiască, unică în Europa stăpânită de naști, a luat ființă la 11 decembrie 1940. Sediul ei era pe str. Sevastopol nr. 19 și la început au venit la cursuri numai patru studenți, dar curând numărul lor a ajuns la 16. Fondurile erau reduse, unii plăteau taxe, se primeau sponsorizări, cei care nu puteau plăti taxele... erau ajutați cu burse! Martin Bercovici a renunțat la salariu primele patru luni, iar ceilalți profesori se mulțumeau cu retribuții simbolice. Multe facturi, Martin Bercovici le achita din economiile lui personale. După câteva săptămâni, localul a fost rechiziționat și Politehnica Bercovici s-a mutat într-o clădire aflată într-o stare jalnică (dar ce conta pe atunci!), pe strada Mircea Vodă nr. 60. Acolo funcționau două facultăți: de construcții și de

electromecanică. În scurt timp, au venit și studenți din toată țara și a mai fost deschisă o Școală de desenați tehnici, cu durata cursurilor de 12 luni. Să nu uităm să menționăm că toți studenții în vârstă de peste 18 ani trebuiau să presteze și muncă obligatorie.

În 1942, „Școala Bercovici” ajunsese să aibă 50 de profesori și 543 de studenți. Era deja prea mult pentru autoritățile antonesciene, care, la 30 iunie 1943, desființează această Politehnică, care, de fapt - mai mult decât o școală - era o formă de rezistență intelectuală evreiască în fața barbariei fasciste. Totuși, Politehnica a mai funcționat până în vara lui 1944. Acest an „illegal” nimeni nu știe cum a fost obținut, dar corupția regimului probabil a jucat un rol. Să nu uităm încă un „amănunt” ce figurează în amintirile foștilor studenți: cei care veneau din provincie își riscuau viața, fiindcă evreilor le era interzisă deplasarea cu trenul și cei prinși erau aruncați din mers din vagoane.

Cartea la care ne-am referit este alcătuită din numeroase amintiri ale foștilor studenți și este deosebit de interesantă pentru cunoașterea și înțelegerea rezistenței intelectuale a evreilor în anii războiului. Ea se poate obține de la Editura AGIR, din București.

ANDREI BANC

Înfăptuirea Marii Uniri are la temelie curajul, abnegația și însuflerea patriotică probate de militarii români pe câmpurile de bătălie ale războiului purtat pentru întregirea pământurilor strămoșești. În rândurile bravilor luptători s-au numărat exponenți cu înaltă conștiință civică ai etniei israelite, cu toate că evreii nu beneficiau pe măsura așteptărilor la îmbunătățiri ale condiției lor de viață, în primul rând dreptul la cetățenie, consfințit abia prin Constituția din 1923. La decretarea stării de război (14/27 august 1916), armata țării conta pe un efectiv de 830.000 de oameni, sporit cu voluntari din ținuturile aspirante la unirea cu patria mamă, ale Ardealului și Bucovinei. Imediat după declanșarea operațiilor pe front, Uniunea Evreilor Pământeni a lansat un apel către membrii săi, îndemnându-i să contribuie la susținerea eforturilor militare. Îndemn identic a venit și din partea Comunității Israelite Spaniole din București. Drept urmare, din 230.000 de evrei existenți în Vechiul Regat, s-au înrolat aproximativ 23.000, adică 10% din totalul înscrisilor în evidențe. Printre combatanți avea să se evidențieze dr. Wilhelm Filderman, lider al evreimii de la noi, în timp ce circa 80 de ofițeri, sanofiteri, voluntari evrei - elevi cercetași, studenți, sanitari - au primit distincții ostășești. E de amintit și faptul că subscripții masive din partea evreilor au fortificat baza materială a operațiilor militare. Concomitent, gazetari de

Contribuția evreilor la Marea Unire

prestigiu, ca Emil Fagure, A. Honigman sau savantul filolog dr. Moses Gaster (aflat la Londra), alături de alți intelectuali, au propulsat, prin presă, cauza poporului român, fapt pus în evidență de marele istoric Nicolae Iorga, figură legendară a acelor împrejurări. Din rândul combatanților evrei, se estimează că au căzut la datorie în jur de 1.000 de oameni, pe lângă alți 800 grav răniți. Pe bună dreptate, ministrul de război, general Ion Rășcanu, a elogiat în acele circumstanțe jertfele de sânge aduse de evrei pentru realizarea României întregite.

A nii care au urmat aveau să fie, deopotrivă, prosperi, dar și marcați de intermitente tulburări politice, instigații puse la cale de organizații de filieră xenofobă, extremistă. Din nou au fost încălcate drepturi aparent legalizate și pângărite tradiții ale comunităților evreiești. Asupra membrilor lor s-au abătut suferințe tot mai umilitoare, pe măsură ce se succedau regimuri de sorginte dictatorială, cu cât se apropia a doua conflagrație mondială. Teroarea a culminat cu dezlănțuirea de ură antisemită, de factura barbarului Holocaust. Întorsătura postbelică a istoriei, iluzorie, înșelătoare, a deschis căi spre varianta românească de Gulag. Astăzi, democrația și-a reintrat în funcții, totuși, mecanismele ei sunt gripate de reziduuri din trecutul secătuit, sufocat de apăsarea totalitarismului roșu.

La unison cu întreaga populație, încurajată de perspectiva primirii apropiate în Uniunea Europeană, evreii speră ca iminentele etape de cristalizări superioare să ne apropie de mult râvnita armonie etnică, într-un context de solidaritate socială. În spiritul frăției demonstrate în conjunctura gravă a anilor 1916-1919, ne știm îndatoririle și respectăm onoarea de cetățeni ai țării noastre comune, România! (R.E.)

O duminică de excepție la Centrul Cultural Comunitar din București

La Centrul Cultural Comunitar din București a avut loc, la 19 noiembrie a.c., o acțiune culturală de excepție, cu două obiective: comemorarea a 70 de ani de la încetarea din viață a savantului Heimann Tiktin (1850-1936) și lansarea volumului *Locul lui H. Tiktin, membru de onoare al Academiei Române, în lingvistica română* (Editura Academiei Române, 2006).

Heimann Tiktin s-a născut la Breslau, la 9 august 1850, fiind urmașul a trei generații de rabini. În 1869, s-a stabilit în România, la Iași. Dintre lucrările sale, cele mai importante au fost *Gramatica limbii române* și *Dicționarul etimologic român-german*. În 1905, a fost invitat să țină prelegeri universitare la Berlin. A murit în capitala Germaniei, la 13 martie 1936. Fiica marelui savant a trăit la Galați, iar nepoata acestuia, Lola Schmierer-Roth, a devenit o pictoriță cunoscută în lumea artistică. În urmă cu doi ani, la Muzeul Național de Artă din România s-a organizat o retrospectivă a lucrărilor sale.

La întâlnirea comemorativă au luat cuvântul acad. *Eugen Simion*, acad. *Gh. Mihăilă*, prof. univ. dr. *Al. Ionescu*, înrudit cu familia lui Tiktin (ginerelul Lolei Schmierer-Roth), *Mariana Viola*, muzeograf la MNAR. Volumul dedicat marelui savant - sponsorizat de Fundația „M. Elias” - conține prelegerile sesiunii comemorative din 13 martie

H. TIKTIN - 70 de ani de la încetarea din viață

a.c., articole ale lui Tiktin, aprecieri ale unor personalități ale culturii române, ilustrații din creația nepoatei acestuia, Lola Schmierer-Roth. O acțiune binevenită, organizată de președintele C.E.B., ing. *Osy Lazăr*.

Acad. *Eugen Simion* a vorbit despre contribuția lui Tiktin la cultura română, exprimând regretul că la această manifestare nu mai poate fi prezent acad. *Nicolae Cajal* z.l., fost vicepreședinte al Academiei Române. Acad. *Gh. Mihăilă* a expus etapele vieții lui Tiktin, prietenia cu Eminescu, care i-a fost congener și dascăl într-ale limbii române. Pentru a alcătui cele trei volume ale *Dicționarului etimologic* i-au trebuit savantului trei decenii (1895-1925). El a fost reeditat în Germania de Paul Miron și Elsa Lüder, iar în România a apărut a treia ediție la Editura Clusium din Cluj-Napoca, sub îngrijirea lui N. Mocanu. Lucrarea *Viața cuvântului*, elaborată în 1890, a fost reeditată de Lucia Wald. *Gramatica română* a apărut în 1893, apoi reeditată în 1895, cu sprijinul regelui Carol I și al omului de cultură Emile Picot. În 1926, lui Tiktin i se acordă Premiul Academiei, cu sprijinul regelui Ferdinand. *Dicționarul Etimologic Român-German* conține 35.000 de cuvinte, fiind elogiat de Ionel Rizescu, Ion Bianu, W. Meyer Lübke, Emil Bucuța, Sextil Pușcariu, C. Rădulescu-Motru,

care la funeraliile din 1936 a spus, în numele lui Tiktin: „Non omni moria” („Nu voi muri cu totul”). Fișele-manuscript se află la Muzeul Literelor din Berlin. În 1946, la comemorarea a zece ani, acad. Iorgu Iordan a elogiat activitatea lui Tiktin. Cu un an înainte, I.A. Candrea a reeditat *Gramatica română*, la Ed. Tempo, București. În 1991, acad. *Eugen Coșeriu* a scris, de asemenea, despre Tiktin, ca „precursor al structuralismului în lingvistică”. Familia Schmierer, din care au făcut parte Sylvia și fiica ei, Lola Schmierer-Roth, a făcut mult pentru orașul Galați, ca filantrop; a înființat o școală care, în anii războiului, a fost transformată de armata germană în loc de detenție. Un frate al Lolei a fost ucis în Germania, în pogromul din „Noaptea de Cristal” (9-10 noiembrie 1938). Despre existența familiei Schmierer din Galați a vorbit și președintele C.E.B., ing. *Osy Lazăr*, originar din acest oraș.

BORIS MARIAN

